

Буханевич Н. В. Проблема оцінювання результатів навчальної діяльності молодших підлітків// Ідеї народної педагогіки в наукових дослідженнях К.Д. Ушинського(науково-педагогічний пошук молодих дослідників): Зб. наук. праць. Випуск 4/за загальною редакцією О.С. Березюк, З.А. Осадчої. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2005 р. – 123 с. Сс. 113-117.

*Наталія Буханевич,
студентка філологічного факультету
Житомирського державного університету*

ПРОБЛЕМА ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ПІДЛІТКІВ

Підвищення ефективності в сфері освіти неможливе без вирішення проблем оцінювання навчальних досягнень учнів. На початкових етапах навчання формується розуміння понять справедливості у спільній взаємопов'язаній діяльності учителя та учнів, розуміння логіки відношень дорослих, що реалізують не тільки функції членів суспільства але и професіоналів. Аспекти порушення інтелектуального розвитку (в даній статті ми їх не розглядаємо) актуалізують зазначену в назві статті проблему. Саме такі принципові питання серед інших і обумовили напрямок нашого дослідження.

Про вплив оцінки на навчальну діяльність школярів йдеться в багатьох дослідженнях (Ш.Амонашвілі, Б.Ананьєв, О.Савченко В.Сухомлинський та інші). Вони однакові в тому, що оцінка - бал тільки один із засобів мотивації навчальної діяльності та її оцінювання і вона не повинна витіснити інші стимули учення.

Класичним раніше вважалося оцінювання за п'ятибальною системою але "1" непомітно було вилучено з ужитку. На сучасному етапі паралельно використовується чотирибальна система оцінювання знань учнів а якщо бути точнішими, то практично - трибальна. Всім відомо що в більшості випадків за трійкою часто "ховається" двійка Оцінка "2" виставляється поточна, в крайньому випадку - четвертна, дуже рідко - річна. Оцінку "3" ставиться учневі, який працює, але не допрацьовує і трійкою оцінюємо того, хто не хоче чи не може працювати, тому що треба якось перевести до наступного класу всіх. Таким чином втрачається відмінність в оцінюванні між тим, хто працює, але не може досягти вищого рівня і тим, хто просто байдикує. Оцінка "5" ставиться за роботу, яка, безперечно, відповідає цьому рівню, але такою ж оцінкою ми мусимо оцінити роботу обдаровану і навіть талановиту. Оцінкою "5" оцінюється й робота, яка може, трохи "не дотягує" до потрібного рівня але набагато краща, ніж робота, яка заслуговує на четвірку.

Як відомо, основними функціями оцінювання навчальних досягнень учнів в школі є:

- контролююча;
- навчальна;
- діагностико-коригуюча;
- стимулюючо-мотиваційна;

розвивально-виховна.

Аналізуючи першу з них, відмітимо: перехід на 12-бальну систему оцінювання результатів навчальної діяльності (саме на ній ми зупинимось детально) базується на позитивному принципі розуміння індивідуальності школяра, який має право як на високий рівень знань, так і на власні невдачі, досить часто з об'єктивних причин (відповідно до проблеми, що розглядається). Це як навчальні плани та програми, "тиражовані" для середньостатичного користувача, так і власний досвід діяльності учнів та викладачів в рамках різних соціальних спільнот, можлива обмеженість дій в цих спільнотах. На характерні властивості індивідуальності, особистості, суб'єкта та індивіда „накладається" вплив результатів взаємодії з іншими, що в межах власної раціональності реалізують життєві завдання, в тому числі - навчальні.

Об'єктом оцінювання можуть бути структурні компоненти навчальної діяльності, а саме:

1. Змістовий компонент (при оцінюванні підлягають аналізу повнота, правильність, логічність, усвідомленість знань).

2. Операційно-організаційний компонент (правильність виконання, самостійність дій, виконання їх в умовах новизни, надання допомоги іншим, усвідомленість способу виконання).

3. Емоційно-мотиваційний компонент (характер і сила прояву особистісних характеристик; дієвість і сталість суб'єктних проявів).

Обов'язковими видами оцінювання навчальних досягнень учнів вважають поточне, тематичне та підсумкове. Враховуючи особливості навчальної діяльності учнів, тематична оцінка виставляється за результатами поточного оцінювання. Тематична оцінка може виставлятися й автоматично на підставі результатів з опануванням учнем матеріалу теми упродовж її вивчення з урахуванням поточних оцінок, а також після виконання відповідних підсумкових завдань із теми: підсумкової контрольної роботи, інших форм виявлення рівня навчальних досягнень. Кожну оцінку вчитель повинен не тільки доводити до відома учня та оголошувати перед класом, але й мотивувати. Підсумкова оцінка за семестр виставляється за результатами тематичного оцінювання, а річна - на основі семестрових оцінок.

За результатами нашого дослідження, 12-бальна система побудована за принципами обліку особистих досягнень учнів початкового, середнього, достатнього і високого рівнів можливостей, коли аналізу підлягають: характеристики відповіді учня; ступінь сформованості загально навчальних і предметних умінь і навичок; рівень оволодіння розумовими операціями (аналізувати, синтезувати, порівнювати, узагальнювати, робити висновки); ступінь самостійності учнів у

навчальній діяльності; досвід творчої діяльності (уміння виявляти, розв'язувати проблему); самостійність оціночних суджень. Така багатоаспектність спрямована на пошук „ніші" реалізації власних досягнень і не зациклюється на діаді „знання плюс вміння".

Виходячи з аналізу педагогічної літератури, визначимо, що основними проблемами, з якими зіткнулися колективи учителів школи в реалізації особистісно зорієнтованого навчання були: мотивація, спільна постановка цілей і планування майбутньої діяльності суб'єктів навчально-виховного процесу та цінування і оцінювання навчальних досягнень учнів, які, як зазначено вище, можуть бути різними і „малопомітними" для „реалізатора" стандартних начальних планів і програм.

У ході дослідження організації диференційованої роботи учнів з'ясовується ступінь оволодіння знаннями. Для прикладу наведено один із варіантів такого завдання з математики в V класів [2]. Аналізуючи відповіді учнів, виділено чотири рівні володіння знаннями. В результаті опитування виявилось, визначення математичних понять у відповідності з змістом навчального матеріалу виявилось для п'ятикласників утрудненим (упоралися тільки 5,3% учнів, а половина відповідей були помилковими). Водночас, встановлення змістовних зв'язків між термінами для молодших підлітків було більш ефективним. При цьому менше утруднень викликало вичленення причинних зв'язків і більше - взаємодіючих.

В дослідженнях [2, 3, 4] зверталися до аналізу тих способів розумової діяльності п'ятикласників, які, і за нашими передбаченнями впливають на рівень володіння знаннями. Під способом розумової діяльності розуміють сукупність інтелектуальних умінь, що характеризують процес засвоєння знань: уміння аналізувати завдання; розгортати міркування; узагальнювати матеріал і застосовувати знання в нових умовах. Уміння аналізувати завдання має чотири рівні вираженості: глибокий багатосторонній; глибокий односторонній; поверховий одно-чи багатосторонній; нарешті - випадковий. Як свідчать одержані дослідниками дані, 24% відповідей молодших школярів з математичних дисциплін визначалися багатостороннім аналізом учбових завдань. Найбільший процент (39,1%) становили відповіді з глибоким, але одностороннім аналізом завдань. Значно менша кількість відповідей (21%) припадала на поверховий аналіз завдань.

Виходячи з принципу системності, ми можемо користуватись наступними видами контролю знань:

1. Збірний (сприяє розвитку розумових здібностей учнів).
2. Контролі.-естафета (сприяє успішному і суттєво значимому для

особистості змаганню в процесі навчання, збагачуванню своїх знань, любові до предмету).

3. Подвійний контроль (виробляє відповідальність, впевненість, уміння працювати з незнайомим учителем).

4. Повторний контроль (дисциплінує учня та активізує навчальний процес).

5. Самостійно-творчий контроль (націлює учня на творче вивчення предмета).

6. Контроль, що закріплює (сприяє подальшому засвоєнню і вдосконаленню знань).

7. Вибірковий контроль (дає змогу вчителю робити висновок, чи готовий учень до уроку).

8. Бліц контроль (координує реакцію учнів, підвищує активність, розвиває мислення).

9. Регулярний контроль (спрямований на систематичну підготовку учнів до уроку).

10. Вирівнюючий контроль (дає можливість „вирівнювати“ знання учнів);

11. Контроль синтез (сприяє креативності в діяльності учнів);

12. Контроль-консультація (сприяє реалізації розумових операцій школяра).

13. Перехресний контроль (він сприяє умінню працювати в ланці, розвиває активність, дисциплінує учня).

14. Контроль-спроба (він спрямований на усунення прогалин у знаннях кожним учнем самостійно).

15. Розгорнутий контроль (проводиться після вивчення більшості частини предмета).

16. Програмований контроль (він дає можливість перевірити рівень знань учнів).

17. Самоконтроль (як правило використовується вчителями-новаторами).

18. Тестування (дає можливість оцінити структуру і виміряти рівень знань, умінь і навичок).

В межах 12-бальної системи оцінюються:

усні відповіді (читання, переказування, декламація, аналіз творів);

розв'язування задач, прикладів;

доведення теорем; письмові роботи (диктанти, твори, перекази); контрольні);

самостійні роботи та інше.

Існують певні форми оцінювання усних та письмових відповідей. Програми з кожного предмета вказують на вимоги до знань умінь та

навичок учнів певного класу.

Для порівняння дамо види оцінювання успішності учнів у західноєвропейських загальноосвітніх школах:

1. За формою проведення оцінювання рівня знань учнів (усна форма перевірки знань, письмова форма перевірки знань, тестування).
2. Відносно рівня оцінювання знань учнів поділяється на внутрішнє (internal), зовнішнє (external).
3. За частотою проведення оцінювання - постійне (continuous), періодичне - (periodic).
4. Якщо за критерій брати етап, на якому проводиться оцінювання, то в зарубіжній школі застосовується вихідне або діагностичне (initial or diagnostic), розвиткове (formative), підсумкове (summative).
5. При порівнянні досягнень учнів відносно певного еталона оцінювання в зарубіжній школі буває нормативне (normative), критеріальне (criterion referenced).

Оцінювання знань, умінь та навичок школярів - це активний, систематичний, але водночас разовий процес. Сама оцінка є кількісним показником якості.

Перед учителями школи стоїть багато проблем. Більшість із них вони успішно розв'язують. Ми перебуваємо в постійному пошуку нових ідей, нових нетрадиційних підходів до вирішення тих завдань, які ставить перед нами життя.

Література

1. Буряк В.К., Слісаренко О.С. Способи розумної діяльності. - К.: Рад. школа, 1988 р.- 12с.
2. Лісіна Л.О., Сергєєв О.В., Склєрова О.. Системний підхід до контрольної-оціночної діяльності школярів. - К.: Стандарти фізичної освіти в Україні, 1997 р.- 35с.
3. Барановська О. Сучасна модель оцінювання навчальних досягнень учнів: переваги і недоліки. - К.: Рад. школа, 2000 р.- 48с.
4. Віват Г.. Оцінювання знань і вмінь учнів у загальноосвітній школі. -К.: Рад. школа, 2000 р.- 47с.